

IZVJEŠĆA

Branko Jurić

PAKT IZ KATAKOMBI ZA SIROMAŠNU CRKVU KOJA SLUŽI

Mr. sc. Branko Jurić

Accademia Alfonsiana u Rimu

UDK: 262.4[261.6+262.1+271-31]-058.34

DIJAKONIJA "1966"/[0.000.26 (049.1)]

Oko 150 sudionika Panamazonske sinode, na čelu s biskupom Erwinom Kräutlerom i kardinalom Claudiom Hummesom, okupili su se 20. listopada u katakombama *Santa Domitilla* kako bi obnovili obećanja koja su 1965. dala 42 koncilski oca.

Pakt iz katakombi za siromašnu Crkvu koja služi naziv je dokumenta koji su četrdeset dvojica biskupa i kardinala – među njima i hrvatski biskup Josip Pavlišić – potpisali 16. studenog 1965., nekoliko dana pred zatvaranje Drugog vatikanskog koncila, obvezavši se živjeti u siromaštvu i služenju te u središte svoje službe staviti upravo siromašne. Potpisivanju je prethodilo slavlje euharistije na kojemu su koncilski oci molili za vjernost Isusovu Duhu. Nedugo nakon toga *Paktu* su se pridružili mnogi drugi koncilski oci iz cijeloga svijeta, njih oko 500, a taj je dokument postao izazovom "braći u episkopatu" kako bi živjeli "siromašan život" te tako promovali "siromašnu Crkvu koja služi", kako je to predlagao i papa Ivan XXIII. Obvezali su se živjeti u siromaštvu, odreći se svih simbola ili privilegija moći, a siromašne staviti u središte svoje pastoralne službe. Tekst je imao snažan utjecaj na *teologiju oslobođenja* koja se pojavila u sljedećim godinama. Jedan od potpisnika i idejnih začetnika *Pakta* bio je i sluga Božji Helder Câmara (1909. – 1999.), a ta obećanja su tijekom zadnjih pola stoljeća inspirirala mnoge biskupe diljem svijeta, vjerojatno i današnjega rimskog biskupa Franju.

Kako bismo bolje razumjeli ono što su prije nekoliko dana obnovili sudionici Panamazonske sinode, u nastavku donosimo cjelovit prijevod teksta iz 1965.

Pakt iz katakombi za siromašnu Crkvu koja služi

Mi, biskupi okupljeni na Drugom vatikanskom koncilu, svjesni vlastitih nedostataka glede siromaštva u skladu s evanđeljem; tražili smo jedni od drugih inicijativu kojom bi svatko od nas želio izbjeći jedinstvenost i arogantnost; u zajednici sa svom braćom u episkopatu, računajući prije svega na milost i snagu Gospodina našega Isusa Krista, na molitvu vjernika i svećenika naših biskupija; stavlajući se mislima i molitvom pred Trojstvo, pred Kristovu Crkvu i pred svećenicima i vjernicima naše biskupije; u poniznosti i u svjesnosti svoje krhkosti, ali i sa svom odlučnošću i svom snagom kojom nam Bog želi iskazati milost, obvezujemo se na sljedeće:

1. Glede smještaja, hrane, sredstava za kretanje itd. pokušat ćemo živjeti onako kako redovito živi naše stanovništvo. Usp. *Mt* 5,3; 6,33s; 8,20.
2. Zauvijek se odričemo izgleda i stvarnosti bogatstva, posebno u odjeći (bogata tkanina, upadljive boje), u znakovima dragocjena materijala (ti znakovi zapravo moraju biti evanđeoski). Usp. *Mk* 6,9; *Mt* 10,9s; *Dj* 3,6. Ni zlato ni srebro. Nećemo na svoje ime posjedovati nekretnine, pokretnine, ni bankovne račune itd.; a ako ih kojim slučajem bude neophodno posjedovati, sve ćemo staviti u službu biskupije ili društvenih i karitativnih djela. Usp. *Mt* 6,19-21; *Lk* 12,33s.
3. Kad god je to moguće povjerit ćemo financijsko i materijalno upravljanje u našoj biskupiji povjerenstvu sposobnih vjernika laika koji su svjesni svoje apostolske uloge, kako bismo mi bili manje upravitelji, a više pastiri i apostoli. *Mt* 10,8; *Dj* 6,1-7.
4. Odbijamo da nas se oslovljava, usmeno ili pisano, imenima i naslovima koji označavaju veličinu i moć (Eminencija/Uzoriti, Ekscelencija/Preuzvišeni, Monsinjur...). Usp. *Mt* 20,25-28; 23,6 do 11; *Iv* 13,12-15.
5. Svojim ćemo ponašanjem, u našim društvenim odnosima, izbjeći ono što se može učiniti davanjem privilegija, prioriteta ili bilo kakvih sklonosti bogatima i moćnima (npr. svečani prijemi i gozbe koji se nude ili prihvaćaju, u vjerskim službama). Usp. *Lk* 13,12-14; *IKor* 9,14-19.
6. Također ćemo izbjeći stimuliranje nečije taštine ili laskanje glede nagrada ili prikupljanja poklona ili iz bilo kojeg drugog razloga. Pozvat ćemo naše vjernike da njihove darove smatraju normalnim sudjelovanjem u bogoslužju, apostolatu i društvenoj akciji. Usp. *Mt* 6,2-4; *Lk* 15,9-13; *2 Kor* 12,4.
7. Od našeg vremena, razmišljanja, srca, sredstava itd. dat ćemo sve što bude potrebno za apostolsku i pastoralnu službu radnicima i ekonomski slabijim

- i siromašnijim osobama i skupinama, bez predrasuda o drugim ljudima i skupinama u biskupiji. Podržavat ćemo vjernike laike, redovnike, đakone ili svećenike koje Gospodin poziva da evangeliziraju siromašne i radnike dijeljenjem radničkog života i rada. Usp. *Lk* 4,18s; *Mk* 6,4; *Mt* 11,4s; *Dj* 18,3s; 20,33 do 35; *I Kor* 4,12 i 9,1-27.
8. Svjesni zahtjeva pravde i ljubavi i njihovih međusobnih odnosa, pokušat ćemo “dobrotvorna djela” pretvoriti u društvena djela utemeljena na ljubavi i pravdi, koja uzimaju u obzir svakoga i svaku potrebu, kao poniznu uslugu odgovarajućim javnim tijelima. Usp. *Mt* 25,31-46; *Lk* 13,12-14 i 33s.
 9. Djelovat ćemo tako da odgovorni iz naše vlade i naših javnih službi odlučuju i provode zakone, stvaraju strukture i društvene institucije potrebne za pravdu, jednakost i skladan i cjelovit razvoj čovjeka u svim ljudima; i preko toga na uspostavi drugog, novog društvenog poretka, dostojna čovjeka i djece Božje. Usp. *Dj* 2,44s; 4,32-35; 5,4; *2 Kor* 8 i 9 cijeli brojevi; *1 Tim* 5,16.
 10. Kako bi kolegijalnost biskupa pronašla svoje potpuno evanđeosko ostvarenje u preuzimanju zajedničke odgovornosti za mnoštvo ljudi – dvije trećine čovječanstva – u stanju fizičkog, kulturnog i moralnog siromaštva, obvezujemo se:
 - doprinijeti, u skladu s našim mogućnostima, žurnim ulaganjima episkopata u siromašne narode;
 - zatražiti zajedno s međunarodnim organizacijama, ali svjedočeći evanđelje kao Pavao VI. u UN-u, usvajanje ekonomskih i kulturnih struktura koje više neće činiti proleterske nacije u sve bogatijem svijetu, koje siromašnim masama ne dopuštaju izlazak iz njihove bijede.
 11. Obvezujemo se, u pastoralnoj ljubavi, dijeliti svoj život s braćom i sestrama u Kristu, svećenicima, redovnicima i vjernicima laicima, kako bi naša služba bila istinsko služenje, pa ćemo:
 - nastojati „revidirati svoj život” s njima;
 - formirati suradnike koji su više animatori u skladu s duhom nego šefovi u skladu s ovim svijetom;
 - pokušati biti što više ljudski prisutni, uz iskazivanje prihvaćanja...
 - biti otvoreni za sve, bez obzira na njihovu vjeru. Usp. *Mk* 8,34s; *Dj* 6,1-7; *1Tim* 3,8-10.

Kad se vratimo u naše biskupije, obavijestit ćemo vjernike o našoj rezoluciji, moleći ih da nam pomognu njihovim razumijevanjem, potporom i molitvama. Pomozi nam, Bože, da budemo vjerni. Katakombe *Santa Domitilla* – Rim, 16. studenog 1965.

Jedini danas živi potpisnik od ona prvotna 42 koncilski oca jest talijanski biskup Luigi Bettazzi. Zanimljivo je da je upravo on 1992., zajedno s biskupom Antoniom Belloom, sudjelovao na mirovnom maršu prema Sarajevu usred rata u Bosni i Hercegovini.

I sastanak od 20. listopada 2019., samo nekoliko dana pred završetak Panamazonske sinode, održan je na istome mjestu: u katakombama *Santa Domitilla*, uz Via Ardeatina u Rimu. Sudjelovali su sudionici sinode, ponajviše Brazilci i Kolumbijci, te osobe iz drugih inicijativa vezanih uz Amazoniju.

Novi *Pakt* obnova je starog, uz neke nove naglaske. I stil je nešto drugačiji od onog iz 1965., pa je sad primjetan naglasak na *cjelovitoj* ili *integralnoj ekologiji* koja prije svega mora uključivati brigu za siromašne, budući da su upravo oni prvi koji stradavaju zagađivanjem okoliša i klimatskim promjenama.

Ako je prvi *Pakt iz katakombi* iz 1965. utjecao na Jorgea Mariju Bergoglia, mogli bismo reći da je onda zasigurno i sam papa Franjo svojim poticajima i nadasve enciklikom *Laudato si'* o brizi za Zajedničku kuću i integralnoj ekologiji, barem djelomično, utjecao na ovaj *Pakt* iz 2019. U nastavku donosimo cjelovit prijevod novoga teksta naslovljenog *Pakt iz katakombi za Zajedničku kuću, za Crkvu s amazonskim licem, siromašnu i uslužnu, proročku i samarijansku*.

Pakt iz katakombi za Zajedničku kuću, za Crkvu s amazonskim licem, siromašnu i uslužnu, proročku i samarijansku

Mi, sudionici Panamazonske sinode, dijelimo radost življenja usred brojnih starosjedilačkih naroda, *quilombolas*, stanovnika uz obale rijeka, migranata i zajednica na periferiji gradova na ovome ogromnom teritoriju planeta.

S njima smo iskusili snagu evanđelja koje djeluje na malene. Susret s tim narodima izaziva nas i poziva na jednostavniji život dijeljenja i zahvalnosti. Obilježeni slušanjem njihovih krikova i njihovih suza, srdačno pozdravljamo riječi pape Franje: “Mnoga braća i sestre u Amazoniji nose teške križeve i čekaju oslobađajuću utjehu evanđelja, milovanje ljubavi Crkve. Za njih, s njima, koraćajmo zajedno.”¹

1 Homilija pape Franje u uvodnoj misi sinode, Rim, 6. listopada 2019.

Sa zahvalnošću se sjećamo onih biskupa koji su u katakombama *Santa Domitilla* na kraju Drugog vatikanskog koncila potpisali *Pakt za siromašnu Crkvu koja služi*.² S poštovanjem se sjećamo svih mučenika koji su pripadnici osnovnih crkvenih zajednica, pastoralnih tijela i pučkih pokreta, starosjedilačkih vođa, misionarki i misionara, laikinja i laika, svećenika i biskupa, koji su prolili svoju krv zbog ove opcije za siromašne, za obranu života i borbu za zaštitu naše Zajedničke kuće.³

U znak zahvalnosti za njihovo junaštvo pridružujemo im se našom odlukom da snažno i hrabro nastavimo njihovu borbu. To je osjećaj žurnosti koji se nameće pred agresijama koje danas devastiraju područje Amazonije, prijeteći nasiljem grabežljivog i potrošačkog ekonomskog sustava.

Pred Presvetim Trojstvom, našim partikularnim Crkvama, Crkvama Latinške Amerike i Kariba te pred Crkvama solidarnima s nama u Africi, Aziji, Oceaniji, Europi i na sjeveru američkoga kontinenta, pred stopalima apostola Petra i Pavla i mnoštva svetih mučenika iz Rima, Latinske Amerike i nadasve naše Amazonije, u duboku zajedništvu s Petrovim nasljednikom, prizivamo Duha Svetoga te se osobno i kao zajednica obvezujemo:

Preuzeti – pred ekstremnom prijetnjom globalnog zatopljenja i iscrpljenja prirodnih resursa – opredjeljenje za obranu Amazonske šume na našim teritorijima i našim stavovima. Iz nje dolaze darovi vode za veći dio Južne Amerike, doprinos ciklusu ugljika i regulaciji globalne klime, neizreciva bioraznolikost i bogata društvena raznolikost za čovječanstvo i za cijelu Zemlju.

Priznati da nismo vlasnici majke Zemlje već njezini sinovi i kćeri, stvoreni od praha zemaljskog (Post 2,7-8)⁴, gosti i hodočasnici (1 Pt 1,17b i 1 Pt 2,11)⁵, pozvani biti njeni savjesni čuvari (Post 1,26).⁶ Zato se obvezujemo na cjelovitu ekologiju u kojoj je sve međusobno povezano, ljudski rod i čitavo stvorenje jer su sva bića kćeri i sinovi zemlje i nad njom lebdi Duh Božji (Post 1,2).

Prihvatiti i obnavljati Božji Savez sa svim stvorenjima svaki dan: “A ja, evo, sklapam svoj Savez s vama i s vašim potomstvom poslije vas, i sa svim živim stvorovima što su s vama: s pticama, sa stokom, sa zvijerima – sa svime

2 *Savez za siromašnu Crkvu koja služi* (*Patto per una Chiesa serva e povera*). Katakombe *Santa Domitilla*, Rim, 16. studenog 1965. Paktu, koji su potpisala 42 koncelebranta, naknadno se pridružilo oko 500 koncilskih otaca.

3 DAp 98, 140, 275, 383, 396.

4 “Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane čovjek živa duša. I Jahve, Bog, zasađi vrt na istoku, u Edenu, i u nj smjesti čovjeka koga je napravio.”

5 “...vrijeme svoga proputovanja proživite u bogobojaznosti.” (1 Pt 1,17b); i “Ljubljeni! Zaklinjem vas da se kao pridošlice i putnici...” (1 Pt 2,11).

6 “I reče Bog: ‘Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji!’ Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih.”

što je s vama izišlo iz korablje – sa svim živim stvorovima na zemlji.” (Post 9,9-10 i Post 9,12-17).⁷

Obnoviti u našim Crkvama *preferencijalnu opciju za siromašne*, posebno za starosjedilačke narode, i zajedno s njima jamčiti pravo da budu protagonisti u društvu i Crkvi. Pomoći im sačuvati svoje krajeve, kulture, jezike, priče, identitet i duhovnost. Razvijati svijest da se to mora poštovati lokalno i globalno te potom svim raspoloživim sredstvima poticati da ih se ravnopravno prihvaća u svjetskom skladu naroda i kultura.

Napustiti, stoga, sve vrste kolonijalnih mentaliteta i stavova u našim župama, biskupijama i skupinama, prihvaćajući i unapređujući kulturne, etničke i jezične raznolikosti u dijalogu poštovanja sa svim duhovnim tradicijama.

Osuditi sve oblike nasilja i agresije protiv autonomije i prava domorodačkih naroda, njihova identiteta, teritorija i načina života.

Navijestiti oslobađajuću novost evanđelja Isusa Krista, prihvaćajući drugoga i drugačijeg, kao što se dogodilo Petru u kući Kornelija: “Vi znate kako je Židovu zabranjeno družiti se sa strancem ili k njemu ulaziti, ali meni Bog pokaza da nikoga ne zovem okaljanim ili nečistim.” (Dj 10,28).⁸

Koračati ekumenski s drugim kršćanskim zajednicama u inkulturiranom i oslobađajućem naviještanju evanđelja te s drugim religijama i ljudima dobre volje, solidarni s domorodačkim narodima, sa siromašnima i malenima, u obrani njihovih prava i očuvanju Zajedničkog doma.

Uspostaviti u našim partikularnim Crkvama stil sinodalnog života u kojem predstavnici domorodačkih naroda, misionarke i misionari, vjernice laikinje i vjernici laici, zahvaljujući svom krštenju i u zajedništvu sa svojim pastirima, imaju glas i glasaju na biskupijskim skupštinama, u pastoralnim i župnim vijećima, ukratko u svemu što se u upravljanju zajednicom dotiče i njih.

Hitno prepoznati crkvene službe koje u zajednicama već postoje, a obavljaju ih pastoralni djelatnici, domorodački katehisti, služiteljice i služitelji Riječi, cijeneći posebno njihovu pažnju prema najugroženijima i isključenima.

7 “I reče Bog: ‘A ovo znamen je Saveza koji stavljam između sebe i vas i svih živih bića što su s vama, za naraštaje buduće: Dugu svoju u oblak stavljam, da zalogom bude Savezu između mene i zemlje. Kad oblake nad zemlju navučem i duga se u oblaku pokaže, spomenut ću se Saveza svoga, Saveza između mene i vas i stvorenja svakoga živog: potopa više neće biti da uništi svako biće. U oblaku kad se pojavi duga, ja ću je vidjeti i vjekovnog ću se sjećati Saveza između Boga i svake žive duše, svakog tijela na zemlji.’ I reče Bog Noi: ‘To neka je znak Saveza koji sam postavio između sebe i svih živih bića što su na zemlji.’”

8 “Petar tada prozbori i reče: ‘Sad uistinu shvaćam da Bog nije pristran, nego – u svakom je narodu njemu mio onaj koji ga se boji i čini pravdu.’” (Dj 10,34-35).

Ostvariti, u nama povjerenim zajednicama, učinkovit prijelaz s pastoralna posjeta na pastoral prisutnosti, osiguravajući da pravo na stol Riječi i na stol euharistije postane djelotvorno u svim zajednicama.

Prepoznati službe i istinski i pravi đakoniat velikog broja žena koje danas vode zajednice u Amazoniji i nastojati ih konsolidirati s adekvatnom ministerijalnom službom voditeljica zajednica.

Tražiti nove puteve pastoralnog djelovanja u gradovima u kojima djelujemo, uz protagonizam vjernica i vjernika laika i mladih, s pozornošću na njihove periferije i migrante, na radnike i nezaposlene, na studente, nastavnike, istraživače i svijet kulture i komunikacija.⁹

Živjeti, unatoč valu konzumerizma, jedan radostan, trezven, jednostavan i solidaran način života s onima koji imaju malo ili ništa; smanjiti proizvodnju otpada i upotrebu plastike, favorizirati proizvodnju i stavljanje u promet agroekoloških proizvoda, koristiti javni prijevoz kad god je to moguće.

Biti uz one koji su progonjeni zbog svoje proročke službe: prozivanja i popravljanja nepravdi, obrane zemlje i prava najmanjih, pokazivanja dobrodošlice i podrške migrantima i izbjeglicama. Njegovati istinska prijateljstva sa siromašnima, posjećivati najjednostavnije ljude i bolesnike, obavljajući službu slušanja, utjehe i podrške koje daju olakšanje i obnavljaju nadu.

Svjesni svoje krhkosti, siromaštva i malenosti, suočeni s tako velikim i ozbiljnim izazovima, povjeravamo se molitvi Crkve. Neka nam naše crkvene zajednice posebno pomognu svojim zagovorom, naklonošću u Gospodinu i, kad je to potrebno, ljubavlju bratskog ispravljanja.

Otvorena srca prihvaćamo poziv kardinala Hummesa prepustiti se da nas, u ove dane sinode i po povratku našim Crkvama, vodi Duh Sveti: „Prepustite se zagrtanju plaštem Majke Božje, kraljice Amazonije. Ne dopustimo da u nama prevladaju autoreference nego milosrđe pred krikovima siromašnih i Zemlje. Trebat će mnogo moliti, meditirati i razaznati konkretnu praksu crkvenog zajedništva i sinodalnog duha. Ova je sinoda poput stola koji je Bog pripremio za svoje siromahe i od nas traži da za tim stolom služimo”.¹⁰

Ovu euharistiju *Pakta* slavimo kao “čin kozmičke ljubavi”: “Da, kozmičke! Jer i kad se slavi na malom oltaru seoske crkve, euharistija se uvijek slavi, u određenom smislu, na oltaru svijeta.” Euharistija objedinjuje nebo i zemlju, obuhvaća i prožima sve stvorenje. Svijet, koji je potekao iz Božjih ruku, vraća

9 Usp. DSD 302, 1.3

10 Claudio Hummes, Prva opća kongregacija Amazonske sinode. Uvodno izvješće glavnog izvjestitelja, Rim, 7. listopada 2019. (BO 792).

se njemu u radosnom i potpunom obožavanju: u euharistijskom Kruhu “stvarenje se proteže prema pobožanstvenjenju, prema svetom vjenčanju, prema sjedinjenju sa samim Stvoriteljem”. Stoga je euharistija i izvor svjetla i motivacije za našu brigu o okolišu i usmjerava nas da budemo čuvari cijelog stvorenja”.¹¹

Katakombe *Santa Domitilla*

Rim, 20. listopada 2019.

¹¹ *Laudato si'*, br. 236.